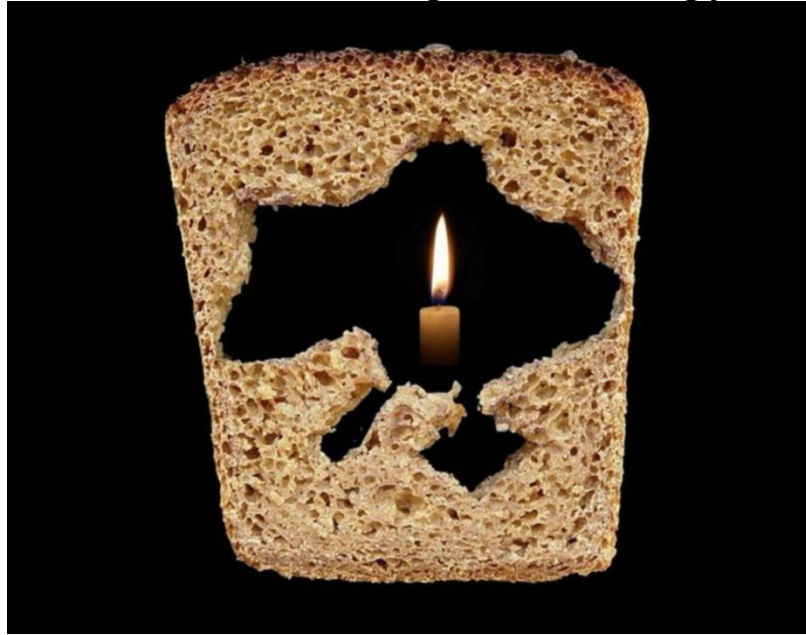

До дня пам'яи жертв голодомору

*Відкрийтеся, небеса!
Зійдіть на землю!
Всі українські села, присілки, хутори,
Повстаньте всі, кому сказали: вми!
Засяйте над планетою, невинні душі!
Зійдіть на води й суші,
Збудуйте пам'яті неvigасний Собор!
...Це 22-й рік...
...Це 32-й рік...
...Це 33-й рік...
...Це 46-й рік...*

Голодомор, Голодомор, Голодомор!

Україна в 1920-х роках переживала культурний ренесанс європейського зразка. Під гаслом «Геть від Москви!» тут формувалися самобутні, відмінні від російських, культурні традиції, орієнтовані на Європу. Створювалася національна система освіти, обґрунтовувалася економічна концепція України як автономного економічного організму. Проте до кінця цього періоду в СРСР був встановлений тоталітарний комуністичний режим із суворою суспільною ієрархією.

Українська нація, яка була другою за чисельністю в СРСР, мала величезний культурно-історичний спадок, власні славетні традиції державотворення, досвід національно-визвольної боротьби. Тому за мету було поставлено знищення українців як політичної нації, що могла поставити питання про створення незалежної держави. Для досягнення цієї мети був обраний жахливий інструмент – вбивство голодом.

У літку 1932 року через наростання спротиву Й. Сталіна із оточенням приймає рішення про організацію в Україні штучного голоду, щоб шляхом винищення частини населення не «втратити Україну». На час голоду тоталітарна влада не лише не припинила примусове відбирання їжі, а

й відхилила допомогу з-за кордону та кинула всі сили на те, щоб ізолювати голодуючі райони. Армія, загони НКВД оточили українські міста (бо селяни намагалися врятуватися там від голодної смерті) та залізничні станції. Мешканцям сіл забороняли виїжджати в інші регіони СРСР. Хліб вилучався, продавався до інших країн за валюту, яку спрямовували на закупівлю верстатів та іншого обладнання для промислових підприємств. До чого це призвело?

Перші оцінки кількості загиблих з'явилися ще у 1933 році. Вже тоді називались цифри і 7, і навіть 9 млн загиблих від штучно організованого голоду. Оцінки сучасних дослідників щодо кількості убитих голодом в Україні у 1932 – 1933 роках також значно різняться – від 1,8 до 7 і навіть 10 млн жертв.

Темою підрахунку втрат України у Голодоморі 1932 – 1933 років із 2007 року займається Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України імені М.Птухи. За висновками фахівців Інституту, які увійшли до матеріалів кримінальної справи за фактом вчинення геноциду в Україні 1932 – 1933 років, через Голодомор в УСРР загинуло 3 млн 941 тис. осіб.

29 вересня 1933 року завдяки зусиллям українських діячів, на засіданні Ради Ліги Націй її президент Йоган Людвіг Мовінкель – Прем'єр-міністр Норвегії – ініціював обговорення голоду у радянській Україні. Рада передала це питання до Міжнародного товариства Червоного Хреста. Але Москва відкинула пропоновану допомогу голодуючим людям. У жовтні 1933 року в австрійській столиці Відні за ініціативою кардинала Теодора Інніцера створено спеціальний комітет для надання допомоги жителям радянської України.

Протест західноукраїнського суспільства набирав й інших форм. 21 жовтня 1933-го член Організації Українських Націоналістів, 18-річний студент-математик Микола Лемик вбиває працівника радянського консульства у Львові – високопоставленого чекіста Олексія Майлова. Цим кроком ОУН намагалася привернути увагу світу до штучного голоду, влаштованого комуністичним режимом в Українській СРР.

У 1934 році з'являються перші книги, у яких розкриваються теми Голодомору в Україні. Американський журналіст та історик Вільям Генрі Чемберлін, який зумів відвідати Україну у жовтні 1933-го, наступного року оприлюднив факти про Голодомор у книзі “Залізна доба Росії”. У 1934 році було видано і перший художній твір про Голодомор в Україні – роман “Марія” українського письменника Уласа Самчука.

Після Другої світової війни в Європі та Північній Америці опубліковано перші спогади, мемуари та наукові дослідження про Голодомор. Українці, які його пережили й після війни опинилися у країнах вільного світу, разом із західними, зокрема американськими вченими, громадськими та політичними діячами збирали свідчення, вшановували пам'ять жертв, проводили наукові дослідження, видавали матеріали.

1953 року американський юрист Рафаель Лемкін, який запровадив у світову правову термінологію термін "геноцид", охарактеризував Голодомор як “класичний приклад геноциду”.

1963 року в Нью-Йорку виходить друком роман Василя Барки “Жовтий князь” про голодні 1932-1933 роки. Сьогодні цей роман є найвідомішим художнім твором про ті події.

Під час відлиги 1960-х років тема голоду спочатку проривається крізь цензурні заборони, посідає важливе місце в публікаціях і заявах дисидентів в Радянському Союзі: Є. Сверстюка, В. Чорновола, М. Руденка та інших.

Визначальними ж у збереженні пам'яті про Голодомор стали заходи із відзначення його 50-х роковин 1983-го, передусім у США та Канаді, що набули міжнародного розголосу. Тоді ж у канадському місті Едмонтоні було споруджено перший пам'ятник жертвам Голодомору 1932 – 1933 років.

1984 року Конгрес США створює спеціальну Комісію з розслідування штучного голоду в Україні у складі двох сенаторів та чотирьох осіб від Палати представників. Виконавчим директором Комісії став американський історик Джеймс Мейс. Комісія, спираючись на заслухані свідчення очевидців і проведені дослідження, дійшла такого висновку: “Йосиф Сталін та його оточення вчинили акт геноциду проти українського народу в 1932–1933 роках”. Звіт комісії Конгрес США схвалив 1988 року.

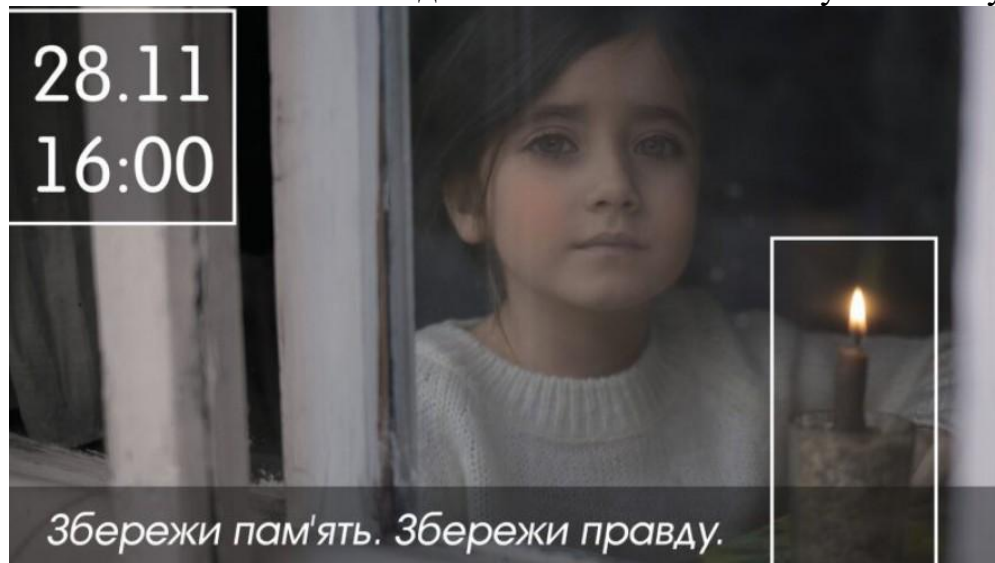
1986 року виходить книга американського історика Роберта Конквеста “Жнива скорботи”, яка привернула увагу до Голодомору західної академічної спільноти та широкої громадськості.

Під впливом усіх цих викриттів СРСР врешті-решт змушений був визнати факт голоду 1932 – 1933 років. Перед розпадом Радянського Союзу у 1988 – 1989 роках в Україні встановлено перші пам'ятники жертвам Голодомору – на Київщині та в Харкові.

Одними з перших в тоді ще радянській Україні ґрунтовно досліджувати тему Голодомору 1932 – 1933 років почали Володимир Маняк та його дружина Лідія Коваленко-Маняк. Вони із 1987-го збирають документальні джерела та свідчення більше ніж 1000 очевидців подій початку 1930-х. І в 1991-му видають книгу «33-й: Голод: Народна Книга-Меморіал».

З особливою силою правда про Голодомор зазвучала в незалежній Україні після 1991 року. З того часу українські історики провели величезну роботу, результатом якої стали тисячі великих і малих досліджень, присвячених Голодомору.

У 1993-му вперше на державному рівні відзначені роковини Голодомору – через 60 років після трагедії. 1998 року Указом Президента України встановлено День пам'яті жертв Голодомору – щороку в четверту суботу листопада. Традиційною скорботною акцією цього дня є «Запали свічку пам'яті». Долучитися до неї доволі просто – після загальнонаціональної хвилини мовчання достатньо запалити свічку на своєму вікні.

На згадку про мільйони українців, убитих радянською владою під час геноциду, свічки зазвичай запалюють на центральних площах міст. Цього дня українці, як тільки смеркне, запалюють у вікнах свічки – на пам'ять про всіх убитих голодом.

Міжнародна акція була ініційована Світовим Конгресом Українців. Її підтримали Міністерство закордонних справ України, Український інститут національної пам'яті та Національний музей «Меморіал жертв Голодомору».

2006 року Верховна Рада України ухвалила Закон про визнання Голодомору геноцидом українського народу. А в листопаді 2008-го в Києві споруджено Національний меморіал жертв Голодомору.

2009 року Служба безпеки України порушила кримінальну справу щодо голоду в Україні за ознаками злочину геноциду. У січні 2010-го Апеляційний суд міста Києва, розглянувши матеріали справи, визнав, що в 1932–1933 роках в Україні Й.Сталіним та його підручними було вчинено злочин геноциду.

2015 року Верховна Рада України спеціальним актом засудила комуністичний тоталітарний режим, поруч із нацистським, а наступним законом відкрила повний доступ до архівних матеріалів радянських каральних органів, аби минуле, зокрема історія Голодомору, більше ніколи не ставали об'єктом цензури та маніпуляцій.